

Gamtos vaidmuo auklėjant vaikus

Žmogaus gyvenimas neatsiejamas nuo gamtos, su ja sieja itin artimas ryšys. Tačiau šiais laikais vaikai nutolę nuo gamtos ir turi mažiau galimybių paliesti bei pajusti natūralų pasaulį. Jie nejaučia žemės po kojomis, smėlio delnuose, nesimėgauja šiltų akmenukų šiluma. Miesto vaikų gyvenimas persmelktas automobilių triukšmo, išmetamųjų dujų ir nenatūralaus maisto kvapo. Vaikai vystosi mažesnėse erdvėse.

Vaikas turi aktyviai dalyvauti šeimos gyvenime ir bendradarbiauti su suaugusiais: atlikti namų ruošos darbus, rūpintis savimi. Taip vaikai išsiugdys darbo įgūdžius, problemų sprendimo gebėjimus, įgis pasitikėjimo savimi jausmą, žinodami, kad gali atlikti tuos pačius veiksmus, kaip ir suaugusieji. Vaikas jausis neatsiejama pasaulio dalimi, asmenybe, į kurios poreikius įsiklausoma ir kuri gali laisvai išreikšti save.

Suaugęs asmuo visuomet yra šalia vaiko kaip pavyzdys ir atidus stebėtojas, vedantis, rodantis kelią, drąsinantis ir paguodžiantis iškilus kliūčiai. Suaugusio žmogaus intervencija yra pamatuota, diskretiška ir gerbianči vaiko iniciatyvas ir jausmus, niekada nėra invazinė ar slopinanti.

Augdamas vaikas išgyvena etapus, susijusius su tam tikrų dirgiklių jutimu. Šie etapai reiškia tam tikrą instinktyvų gamtos šauksmą, kurio vaikas negali kontroliuoti ir kuriam negali atsispirti, todėl yra lengviau paveikiamas impulsų ir aplinkos elementų. Gebėjimų suformavimo etapai yra riboti, todėl pasibaigus šiems laikotarpiams vaiko protiniai gebėjimai vystysis jau nebe taip lengvai.

Turbūt visi esate susidūrę su keistu ir nenumaldomu poreikiu įkvėpti gryno oro, pajusti saulės šilumą ar lietaus lašus ant veido. Arba norite tyliai pasivaikščioti kaimo keliuku ar kalnų keliu, atsisėsti prie jūros ir stebėti vaizdus. Kam nesuvirpa širdis pamačius pirmą iškritusį sniegą ar pražydusią vyšnią? Šiuos pojūčius išgyvename visi, nes gamta yra neatsiejama mūsų gyvenimo dalis, todėl nuolat, dažnai nejučiomis, siekiame prie jos prisiliesti.

Gamtos pajautimas yra labai svarbus vaiko ugdyme, todėl tėvų pareiga stengtis, kad vaikai bėgiotų pievose, liestų gėles, rinktų akmenis, stebėtų vabzdžių elgesį, užuostų liėtų ant šlapio medžio kamieno. Vaikai gamtoje ne tik patenkina savo smalsumą, bet ir juda, treniruojausi. Tai pati geriausia tiesioginė fizinė patirtis.

Natūralioje aplinkoje vaikai gali užsiimti paprasčiausia veikla: grėbti lapus, genėti šakas, laistyti sodo augalus, stebėti įvairius procesus, taip atrasdami gamtos pajautimą ir pagarbą juos supančiam pasauliui.

Veikdamas gamtoje vaikas supras ryšį tarp sėklos, vaisiaus ir augalo, suvoks vabzdžio vaidmenį apdulkinant gėles arba saulės šviesos poveikį lapams – visa tai tarpusavyje susiję.

Garsi pedagogė M. Montessori teigė, kad „žmogaus kosminei misijai reikalingas auklėjimas, kuriantis naują suvokimą, aprėpiantį ne tik žmonių tarpusavio santykius, bet ir jų ryšį su supančia aplinka. Tai ugdymas, atviras ateičiai, kurią mes kuriame šiandien“.

Gamtos pasaulio ritmas yra lėtesnis nei žmogaus. Gamta nemoka skubėti, juda lėtai ir kantriai, o vystymuisi reikia laiko. Pagalvokite, per kiek laiko jauniklis išsirita iš kiaušinio, kiek reikia laukti pasėjus sėklą pirmųjų šaknų, pumpurų ar gėlės žiedo. Visos šios natūralaus pasaulio pamokos leidžia vaikui išmokti susikaupti, rūpintis ir skirti dėmesio visai jį supančiai gyvybei. Tuo pačiu metu jis dalyvauja pasaulio kūrimo procese.

M. Montessori pabrėžė natūralaus gyvenimo naudą vaikui, todėl jam reikalinga tiesioginė patirtis gamtoje, kurioje jis galėtų nevaržomai tyrinėti ir atrasti.

Įsitraukdamas į veiklas gamtoje vaikas sukaupia daugybę svarbių žinių ir įgūdžių. Taip jis pratinasi prie tylaus stebėjimo, ramaus laukimo ir ugdo pagarbą kitoms gyvybės formoms. Auklėjimas padedant gamtai reiškia pagarbą vaiko evoliuciniams poreikiams, harmonijos tarp jo ir pasaulio atkūrimui.

Užsiėmimai su vaikais gamtoje suteikia galimybę kurti tiesiogines patirtis gamtos pasaulyje. Įsivaizduokite, kad kažkas ateina į jūsų namus. Kokio elgesio iš jo tikėtumėtės? Ar norėtumėte, kad tas žmogus nedarytų netvarkos, pasiklaustų, prieš liesdamas jūsų daiktus? Ar norėtumėte pagarbaus balso tono jūsų namuose esančių žmonių atžvilgiu?

Gamta taip pat yra namai, ji taip pat nusipelno pagarbos. Joje taip pat galioja taisyklės:

Kalbėti natūraliu balso tonu ir, jei aplink tylu, gerbti šią tylą.

Netrukdyti mažiems gyviams dirbti savo darbą.

Stebėti, uostyti, liesti augalus, bet palikti juos savo vietose.

Neskinti ir nenešti namo nevalgomų vaisių ir uogų.

Prieš liečiant nežinomą augalą, paklausti suaugusiųjų, nes kai kurie augalai turi spyglių, nuodingų medžiagų ar alergiją sukeliančių sulčių.

Būnant gamtoje su vaikais galimos pačios įvairiausios veiklos, kurios leis geriau ją pažinti ir vertinti. Keletas galimų veiklų siūlymų:

Gamtoje, kur tik įmanoma, vaikščiokite basomis: per smėlį, akmenukus, balas, įvairias kliūtis (gulinčius rąstus, kupstus).

Pajūryje ar prie ežero, kur yra akmenukų, statykite iš jų bokštus.

Būdami miške, pievoje per padidinamąjį stiklą ar mikroskopą stebėkite įvairius augalus, jų lapų, žiedų struktūrą, smulkių vabzdžių gyvenimą.

Iš žiedlapių kurkite mandalas.

Prisirinkite lapų, žolyčių. Juos išdžiovinę, gaminkite atvirukus ir paveikslus.

Gaminkite inkilėlius. Juos įkėlę, stebėkite paukščių gyvenimą.

Pagal gamtos požymius nustatykite pasaulio šalis.

Klausykite naktinių garsų, pažinkite naktinį gamtos pasaulį.

Per teleskopą stebėkite žvaigždes - susipažinkite su astronomijos pasauliu.

Iš skirtingų vietų stebėkite saulėtekį ir saulėlydį.

Pririnkite įvairių augalų sėklų, gaminkite sėklų maišelius paukščiams.

Rinkite šiukšles, atkreipkite dėmesį į švarios aplinkos grožį.

Balkone įrenkite mažą daržą, stebėkite augalų augimą.

Jei stebint gamtos procesus iškils neaiškumų, atsakymų kartu su vaikais ieškokite internete ar enciklopedijose.

Geografijos mokytoja Birutė Graužinienė

(Parengta pagal Ch. Pirrodi knygą „Montessori laboratorija. Gamtos pasaulio

pažinimas“)